

Protokoll for Bispemøtet, Tønsberg 27.-28. januar 2009

Møtet fant sted på Tønsberg bispedømmekontor i Tønsberg.

Disse deltok i møtet:

Biskop Olav Skjevesland	Agder og Telemark, Bispemøtets preses
Biskop Helga Haugland Byfuglien	Borg, Bispemøtets visepreses
Biskop Ole Christian M. Kvarme	Oslo
Biskop Per Oskar Kjølaas	Nord-Hålogaland
Biskop Laila Riksaasen Dahl	Tønsberg
Biskop Solveig Fiske	Hamar
Biskop Tor Berger Jørgensen	Sør-Hålogaland
Biskop Ingeborg Midttømme	Møre
Biskop Tor Singsaas	Nidaros
Fungerende biskop Berit M. Andersen	Stavanger
Fungerende biskop Ørnulf Elseth	Bjergvin

Møtet ble ledet av Bispemøtets preses, Olav Skjevesland.

Generalsekretær Christofer Solbakken var sekretær for møtet.

Saksliste

BM 01/09	Orienteringssaker	3
BM 02/09	Referatsaker	4
BM 03/09	Bispemøtets arbeidsform og presesfunksjon	5
BM 04/09	Diakonitjenesten og det ordinerte embete.....	8
BM 05/09	Gudstjenestereformen	12
BM 06/09	Kommunikasjonsstrategi.....	13
BM 07/09	Møte med Kirkerådet	14
BM 08/09	Møteplan (inkl. overblikk/utsyn over 2009)	15

BM 01/09 Orienteringssaker

Orienteringssakene fremmes i møtet, men varsles til generalsekretæren i forkant.

Det vil være anledning til å orientere om møter og begivenheter man har deltatt på, samt å løfte frem for kollegiet konkrete problemstillinger knyttet til aktuelle saker.

1. Søknad om avskjed fra Stavanger biskop
2. Borgerlig vigsel i kirkerommet
3. Bibelselskapets styre
4. Veiledning for biskoper
5. Styringsgruppen for "Veien til prestatjeneste"
6. Fagdag/seminar (Styringsgruppen for "Veien til prestatjeneste") – Rekruttering til prestatjeneste
7. Informasjon om veileder for funksjonshemmede
8. Kirkelig medvirkning ved askespredning
9. Vigsling av kirkegård i en flerkulturell situasjon
10. Muligheten for en seniorprost/endring i enkelte prosters tjeneste
11. Styringssignaler fra Kultur- og Kirke departementet med hensyn til den lokale kirkes økonomi
12. Representasjon ved vigslingen av Bishop of Aston og The Ethiopian Evangelical Church Mekane Yesus (EECMY)s jubileum.
13. Kirkemøtets åpningsgudstjeneste
14. Sentralt etterutdanningsutvalg
15. Nådens fellesskap
16. Kontaktpersonsordningen
17. Det praktisk-teologiske seminar
18. Kommunikasjon rundt spørsmål om liturgier for forbønn for borgerlig inngått ekteskap av samkjønnede og vigselsliturgi for samkjønnede
19. Ordinasjon i Hamarøy
20. Bispemøtets arbeidsgrupper
21. Praktisering av kirkeloven § 4, annet ledd
22. Nytt Arbeidsveiledningskurs

Vedtak

Orienteringssakene ble tatt til etterretning.

BM 02/09 Referatsaker

Nr	Brevdato	Tittel
1	20.10.2008	Rapport från Svenska kyrkans samtaledagar med de ortodoxa och österländska kyrkorna i Sverige 3.-4. oktober 2008
2	31.10.2008	Referat fra bispemøte i Viborg 291008
3	14.10.2008	Arbeitsergebnisse der 6. Tagung der 10. Generalsynode der Vereinigten Evangelisch-Lutherischen Kirche Deutschlands vom 11. bis 14. Oktober 2008 in Zwickau
4	05.11.2008	Oppsummeringsreferat - Religions- og livssynslederforum 28. oktober 2008

Vedtak

Referatsakene ble tatt til etterretning.

BM 03/09 Bispemøtets arbeidsform og presesfunksjon

Saksdokumenter:

Bispemøtets arbeidsform med særlig vekt på presesfunksjonen - utredning
Notat til statsråd Trond Giske, 16. desember 2008

Sammendrag

Bispemøtet har ved flere anledninger drøftet Bispemøtets arbeidsform og balansen mellom det kongregasjonale, synodale og episkopale element i vår kirkeordning, herunder også funksjonen som Bispemøtets preses.

På bispemøtet i mars 2008 ble det nedsatt en arbeidsgruppe til å utrede hvordan presesfunksjonen kan styrkes og Bispemøtets arbeidsform videreutvikles.

En foreløpig versjon av arbeidsgruppens utredning ble behandlet på bispemøtet 2.-7. oktober 2008.

Kirkemøtet 2008 gjorde følgende vedtak (pkt II 3. i sak KM 12/08):

”Kirkemøtet viser til at oppgaven som preses er så arbeidskrevende at både bispetjenesten i eget bispedømme og selve presesfunksjonen blir skadelidende.

Kirkemøtet ser derfor et sterkt behov for å styrke vilkårene for utøvelsen av presesfunksjonen. Dette vil også bidra til å ivareta balansen mellom embete og råd når antallet leke medlemmer av bispedømmeråd/Kirkemøte økes.

Kirkemøtet vil på denne bakgrunn gi uttrykk for støtte til forslag om å styrke rammebetingelsene for utøvelse av vervet som Bispemøtets preses, der også opprettelse av et 12. bispeembete vurderes.”

Arbeidsgruppen har nå avsluttet sitt arbeid. Det vises til betenkningen.

Preses, visepreses og generalsekretær hadde et møte med statsråd Trond Giske 16. desember 2008, hvor arbeidsgruppens forslag vedrørende styrking av presesfunksjonen ble presentert på bakgrunn av Kirkemøtets vedtak.

Bispemøtets arbeidsform

Bispemøtet har over tid vært opptatt av en videreutvikling av Bispemøtets arbeidsform for å styrke biskopenes tjeneste i sine respektive bispedømmer og tydeliggjøre biskopenes stemme og rolle i det nasjonale kirkestyre og i det offentlige rom.

Bispemøtet nedsatte i mars 2008 (Sak BM 18/08) en arbeidsgruppe for å utrede disse spørsmålene.

Arbeidsgruppen har trukket fram en rekke viktige perspektiver på Bispemøtets arbeids- og funksjonsmåte inklusive spørsmålet om kollegialitet og konsensus, om plenumsmøtenes hyppighet og profil og om arbeidsutvalgets rolle og behovet for styrking av Bispemøtets sekretariat. Ett hovedspørsmål i utredningen dreier seg om presesfunksjonen.

Presesfunksjonen

Bispemøtet har ved flere anledninger drøftet presesfunksjonen. Det er en klar og entydig erfaring at presesfunksjonen medfører en merbelastning av et slikt omfang at det går utover både bispetjenesten regionalt og presesoppgavene. Presesfunksjonen har vist seg å være en for stor belastning for den biskop som til enhver tid innehar denne oppgaven ved siden av sin vanlige bispegjering. Bispemøtet konstaterer at Den norske kirkes sentrale ledelse de siste årene er styrket, med de krav det medfører til biskoppelig deltakelse i henhold til vår kirkes struktur. Demokratiutvalget pekte i sin utredning på det samme (pkt 5.3). Det vises også til Kirkemøtets enstemmige vedtak i sak KM 12/08, hvor man ser et ”sterkt behov for å styrke vilkårene for utøvelse av presesfunksjonen”.

Bispemøtet har drøftet tre mulige modeller: 1) utvikling av nåværende ordning hvor preses velges uavhengig av regionalplassering med styrking av støttefunksjoner i vedkommende bispedømme, 2) tilbake til gammel ordning med presesfunksjonen knyttet til et fast bispedømme med tilsvarende styrking av støttefunksjoner og 3) opprettelsen av et nytt bispeembete med presesfunksjonen som hovedoppgave.

Vedtak

1. Bispemøtet vil legge de generelle synspunktene og de konkrete forslag til profilering av de tre årlige plenums møtene til grunn for sitt videre arbeid, jfr. utredningen s. 19.
2. For å styrke rammene for utøvelsen av presesfunksjonen med de oppgaver som i dag tilligger denne, anbefaler Bispemøtet at det opprettes et nytt bispeembete med presesfunksjonen som hovedoppgave.
3. Bispemøtet vil understreke at en slik utvikling av presesfunksjonen ikke betyr endrede relasjoner mellom biskopene eller en svekkelse av den enkelte biskops regionale myndighet og ansvar.
4. Forutsetning for en slik ordning er at også dette bispeembete skal ha sin forankring i en konkret tilsynstjeneste. Dette kan gjøres uten at det opprettes et nytt bispedømme. Bispemøtet viser i denne sammenheng til ordninger i andre kirker.
5. Bispemøtet vil peke på det ønskelige i at det nye presesembetet er på plass i god tid før 2013. Målet må være at en ved det ordinære presesvalget i 2010 kan foreta et overgangvalg etter gjeldende regler, men med funksjon etter ny ordning. Det vil bety at preses tiltrer det nye embetet og det velges ny biskop i det bispedømmet preses forlater.
6. Det er mange viktige spørsmål som må utredes nærmere. Flere slike spørsmål er tatt opp i utredningen og har vært drøftet i Bispemøtet.

7. Bispemøtet ber Kultur- og kirkedepartementet ta initiativ til å etablere et tolvte bispeembete i Den norske kirke med presesfunksjonen som hovedoppgave. Bispemøtet ber om at det stilles ressurser til rådighet slik at Bispemøtet kan utrede nødvendige spørsmål i samvirke med andre kirkelige instanser.

Protokolltilførsel fra biskop Tor Singsaas:

Nidaros biskop er uenig i at utredningen alt nå knytter presesfunksjonen til et bestemt bispedømme og sted. Utredningen behandler i for liten grad den symbolfunksjonen som vil kunne bli knyttet til en fast preses i Den norske kirke.

BM 04/09 Diakonitjenesten og det ordinerte embete

Saksdokumenter:

Kirkens tjenestemønster, notat fra Olav Skjevesland av 13. januar 2008

En flerdimensjonal ordinert tjeneste, 23. april 2008

Sammendrag

Kirkemøtet har bedt om å få spørsmålet om diakonitjenestens forhold til det ordinerte embete til behandling, jf vedtak i sak KM 08/04. Det ble opprinnelig bedt om at saken skulle tas opp i 2007, men den er altså foreløpig utsatt to ganger. I mellomtiden har et utvalg ledet av sokneprest Svein Malmbekk arbeidet med et bakgrunnsnotat til saksfremlegget. Utvalget avga sin innstilling 23. april 2008.

Saken vil kunne tas opp til behandling på Kirkemøtet i 2009. Bispemøtet er bedt om å gi en foreløpig vurdering.

Sakens forhistorie

Det vises til Skjeveslands notat.

Da Kirkemøtet behandlet utredningen ”Embetet i Den norske kirke” (Skjevesland-utvalget) i 2001, ble det gjort vedtak om å utrede diakontjenesten nærmere, slik også Bispemøtet hadde anbefalt (BM 18/01).

Kirkerådets saksforberedende utredning om diakontjenesten ble drøftet i Bispemøtet flere ganger i 2004, jf BM 13/04, BM 23/04 og BM 32/04. Bispemøtet gav sin tilslutning til ”den retning som saksutredningen beskriver for en videre tenkning om diakontjenesten i Den norske kirke” (BM 23/04).

Protokollatet i BM 32/04 er relativt fyldig med sine seks sider. Foranledningen er Kirkerådets forslag til vedtak for Kirkemøtet, hvor det i pkt 1 heter at ”Kirkemøtet mener at diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke.”

Bispemøtets presiserer i vedtaket hvordan de forstår formuleringen: ”...diakontjenesten kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten...”.

”Når det i forslaget heter at ”diakonitjenesten *kan* (vår utheving) forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke”, forstår Bispemøtet denne formuleringen slik at denne forståelse anses som *forenlig med vår kirkes læregrunnlag*.

Den forståelse av diakonitjenesten som foreslås, fremmes altså som en *mulig* forståelse, ikke som en *nødvendig* forståelse av denne tjenesten.”

Uttalelsen hevder videre at kirken ”har frihet til å organisere det kirkelige embete slik det best tjener evangeliet”, og at man anser ”diakontjenesten som en dimensjon ved formidlingen av evangeliet om Jesus Kristus. Dette gir grunnlag for å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjeneste i kirken.”

Vedtaket konkluderer med å anbefale Kirkemøtet å vedta det fremlagte forslag.

Kirkemøtet 2004

Komiteen skriver i sine merknader om forståelsen av vedtakets punkt 1:

”Komiteen ønsker å understreke at ”kan” ikke betyr ”må” eller ”skal”. Utredningen som må komme i etterkant av årets Kirkemøte vil så danne grunnlag for den videre vurdering av hvordan det er tjenlig for Den norske kirke å tilrettelegge tjenestestrukturen. Det vedtaket Kirkemøtet nå inviteres til, er ikke endelig når det gjelder om det i 2007 skal innføres ordninger som innebærer at diakontjenesten er en del av den ordinerte tjenesten. Nivået på årets vedtak innebærer en avklaring av at det er teologisk legitimt å forstå diakontjenesten som en del av den ordinerte tjenesten. I neste omgang skal det så utredes om det er tjenlig og om man i 2007 skal vedta en ordning som bygger på en slik forståelse.”

Videre refererer komiteen med tilslutning formuleringene i Bispemøtets vedtak i sak BM 32/04 om forståelsen av ordet ”kan” i pkt 1.

Komiteen ønsker derfor å tydeliggjøre denne presiseringen i vedtaksforslaget, og endrer pkt en til (endring i kursiv):

”Kirkemøtet mener at diakontjenesten *teologisk* kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.”

Dette ble også en sentral formulering i Kirkemøtets endelige vedtak.

Kirkemøtet gjorde følgende samlede vedtak i sak KM 08/04:

1. Kirkemøtet mener at diakontjenesten teologisk kan forstås som en del av den ordinerte tjenesten i Den norske kirke, jfr. BM 32/04.
2. Kirkemøtet forutsetter at diakontjenesten videreføres som en omsorgstjeneste, og at tjenesten fortsatt er en varig tjeneste.
3. Kirkemøtet ber om at konsekvensene av å forstå diakontjenesten som en ordinert tjeneste, blir utredet med særlig tanke på følgende forhold:
  - arbeidsrettslige og kirkeordningsmessige konsekvenser
  - utforming av tjenestens innhold og organisering/tjenesteordninger
  - krav om ordinasjon ved tilsetting til diakonstillinger
  - overgang mellom ulike kirkelige tjenester
  - konsekvenser for andre stillingstyper innen kirkelig diakoni
  - konsekvenser for lokalmenighetenes styringsmuligheter
  - konsekvenser for prioritering av stillinger i kirken
4. Kirkemøtet ber om at konsekvensene for kateket- og kantortjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste avklares nærmere. Det er nødvendig at disse tjenester avklares og styrkes som nødvendige tjenester i Den norske kirke.

5. Kirkemøtet ber om at eventuelle konsekvenser for preste- og bispetjenesten av å tilrettelegge den ordinerte tjeneste som en flerdimensjonal tjeneste, avklares nærmere.
6. Kirkemøtet ber om at endringer i ordinasjons- og vigslingsliturgiene utredes til Kirkemøtet i 2008.
7. Kirkemøtet ber om å få sakene omtalt under vedtakspunkt 3,4 og 5 tilbake i 2007.

Etter Kirkemøtet 2004

Kirkerådet klarte ikke å forberede saken til ny behandling i 2007, og ønsket å utsette saken til 2008. Bispemøtet ble bedt om å ta stilling til en eventuell utsettelse, men ville ikke ta stilling til noen fremdriftsplan. I sak BM AU 07/06 heter det bl.a.

”Kirkemøtet ber (...) om at prinsippvedtaket i vedtakspunkt 1 (integrasjon av diakontjenesten i den ordinerte tjeneste som teologisk mulig), med de tilhørende premisser i vedtakspunkt 2 (diakontjenesten som en karitativ og varig tjeneste), blir konsekvensutredet”.

”Bispemøtet vil anbefale at Kirkerådet nedsetter en utredningsgruppe (...) (som) bør utrede spørsmålene under sak KM 08/04 vedtakspunkt 3-6 som en samlet helhet”.

Utredningsgruppen, som ble ledet av sokneprest Svein Malmbekk, avga sin innstilling 23. april 2008. Den har et flertall og et mindretall, men hele utvalget går inn for å ordinere diakoner til det kirkelige embetet. Flertallet går også inn for å ordinere andre tjenestegrupper til det kirkelige embetet.

Bispemøtet fikk seg forelagt innstillingen, og saken ble behandlet i Bispemøtets arbeidsutvalg 2. juni 2008.

Arbeidsutvalget gjorde følgende vedtak, sak BM/AU 34/08:

”Utredningen bygger på en bestemt tolkning av Kirkemøtets vedtak i sak 08/04 som Bispemøtet finner problematisk. Av den grunn blir helt vesentlige problemstillinger knyttet til tjenligheten og ønskeligheten av en utvidet embetsstruktur ikke drøftet. Utredningen gir derfor ikke et tilstrekkelig grunnlag for å ta beslutning om ordinasjon til det kirkelige embete skal omfatte flere tjenestegrupper enn prestene.”

Arbeidsutvalget så det slik at utredningsgruppen i stor grad overså den presisering av vedtakets pkt 1 (...teologisk kan...) med den følge at spørsmålet om tjenligheten og ønskeligheten av å strukturere embetet på en slik måte ikke fikk en tilstrekkelig behandling. Utredningen fremstår som en ren konsekvensutredning gitt at diakoner, og evt andre tjenestegrupper, ordineres.

Bl.a. på bakgrunn av Bispemøtets resepsjon av utredningen valgte Kirkerådet å utsette behandling i Kirkemøtet.

Vedtak

Bispemøtet har drøftet diakonitjenesten og det ordinerte embetet.

De ulike tjenestegruppene i kirken bidrar til å realisere kirkens oppdrag.

Det er nødvendig at disse gis en tydelig forankring i den kirkelige struktur innenfor rammen av en avklart embetsforståelse.

Bispemøtet vil derfor ta initiativ til en konsultasjon om disse spørsmålene.

Reformer og nytt planverk gir ytterligere grunner til å arbeide med de ulike tjenestegruppers arbeid og plass i den kirkelige struktur.

BM 05/09 Gudstjenestereformen

Saksdokumenter:

Høringsinstanser - Reform av kirkens gudstjenesteliv
Hvordan prøver vi den nye ordningen?
Gamle kirkerom for ny liturgi
Notat fra Kirkerådet 13.01.2009

Sammendrag

Forslag til nytt liturgisk materiale er nå ute på høring med frist 15. september 2009. Biskopene er blant høringsinstansene.

Dokumenter i høringsprosessen:

- Høringsnotat
- Liturgi. Forslag til ny ordning for hovedgudstjeneste
- Dåpsliturgi og høringsdokument
- Forslag til ny tekstbok
- Salmebok 2008
- Gamle kirkerom for ny liturgi (ikke trykket)

Det er utarbeidet et skjema med spørsmål for to kategorier høringsinstanser. Den første kategorien er det som kalles ordinære høringsinstanser (biskoper, bispedømmeråd, fakulteter og høgskoler, organisasjoner, institusjoner og kirkesamfunn). Den andre kategorien er de om lag 100 høringsmenighetene som er valgt ut. Spørreskjemaet blir nå bearbeidet og justert. Ny versjon kommer i løpet av januar.

Kirkerådet har også offentliggjort en veiledning til hvordan menighetene, både de som er forsøksmenigheter så vel som de øvrige, kan prøve ut materialet.

Prostene vil ha en koordinerende og støttende rolle lokalt. Det er viktig at biskopen og prostene i fellesskap drøfter høringssituasjonen fortløpende.

Reformen reiser et behov for kompetanse. Det er viktig å avklare eksisterende kompetanse i prostiene og bispedømmet, for eksempel hvem som har gjennomført LIV-kurs eller annen videreutdanning i liturgi. Kompetanserådet planlegger nye kurs for lokale ressurspersoner. Kirkerådet vil be prostene utpeke lokale ressurspersoner med tanke på kursing av personell i prostiet.

Vedtak

Saken ble utsatt til neste møte.

BM 06/09 Kommunikasjonsstrategi

Saksdokumenter:

Kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet (utkast pr 13. januar 2009)

Visjonsdokument for Dnk - I Kristus, nær livet
--

Sammendrag

Behovet for en medie- og kommunikasjonsstrategi har vært drøftet i arbeidsutvalget og i Bispemøtet, jf sak BM 30/08. Det ble vedtatt å utarbeide en medie- og kommunikasjonsstrategi for Bispemøtet med tanke på å fremme biskopenes og Bispemøtets synlighet i medieoffentligheten, koordinere medieopptredener, og bidra til at biskopene kan respondere raskere på aktuelle saker i kirke og samfunn.

Kirkemøtet 2006 vedtok en kommunikasjonsplattform for Den norske kirke. Det ble samtidig vedtatt at sentralkirkelige organer skulle utarbeide kommunikasjonsstrategier på grunnlag av kommunikasjonsplattformen.

Kirkerådet har tilsatt en kommunikasjonsrådgiver som tiltrådte høsten 2008. Det er berammet et møte ultimo januar hvor Bispemøtet og Kirkerådet skal drøfte hvordan denne stillingsressursen kan brukes på best mulig måte. Det er viktig at Bispemøtet i møtet kan gi uttrykk for konkrete forventninger og klare anbefalinger, og det er avgjørende at disse igjen er forankret i biskopenes behov og vurderinger.

Vedtak

Saken utsettes til neste møte.

BM 07/09 Møte med Kirkerådet

Sammendrag

Bispemøtet ønsker å styrke og videreutvikle den systematiske samhandlingen med Kirkerådet. I den forbindelse er Kirkerådets direktør invitert til en samtale med et samlet bispekollegium.

Det var satt opp følgende punkter for samtalen:

- 1) Kirkemøtet 2008 og 2009
- 2) Reformarbeidet – status og utfordringer
  - a. Liturgireformen
  - b. Demokratireformen
  - c. Trosopplæringsreformen
- 3) Eventuelt

Vedtak

Samtalen ble tatt til etterretning.

BM 08/09 Møteplan (inkl. overblikk/utsyn over 2009)

2009

Bispemøte 27.-28. januar, Tønsberg
 SKR 25.-26. februar
 MKR 25.-26. februar
 Bispemøtets arbeidsutvalg 27. februar
 KR 5.-6. mars
 Bispemøte 30. mars – 2. april
 Bispemøtets arbeidsutvalg 6. mai
 SKR 13.-14. mai
 MKR 13.-14. mai
 KR 27.-28. mai
 Ungdommens kirkemøte 22.-24. juni
 Bispemøte 24.-25. juni
 Bispemøtets arbeidsutvalg 9. september
 SKR 9.-10. september
 MKR 9.-10. september
 KR 17.-18. september, evt. også 16. sept.
 Bispemøte 1.-6. oktober
 Kirkemøtet 16.-21. november, Tønsberg
 Bispemøtets arbeidsutvalg 8.-9. desember

2010

26. – 27. januar i Fredrikstad
 22. – 25. mars i Oslo
 18. - 22. oktober i Oslo

2011

25. – 26. januar i Hamar
 11. – 14. april i Oslo
 17. - 21. oktober i Oslo

Vedtak

Møteplan for Bispemøtet ble fastsatt.